

KRAJANSKÁ TLAČ – POZNÁME JU?

MIROSLAV JUZA

V programovom vyhlásení vlády SR z roku 1998 sa v stati kultúra okrem iného píše: „...vláda bude venovať sústavnú pozornosť postaveniu slovenských komunít v zahraničí a podporovať projekty na ich rozvoj“... O tom, že je to nutné, svedčia počty zahraničných Slovákov:

Argentína (30 000), Austrália (20 000), Benelux (2 000), Brazília (3 000), Bulharsko (1 000), Česko (315 000), Francúzsko (20 000), Chorvátsko (6 000), JAR (10 000), Juhoslovanská zväzová republika (64 000), Kanada (85 000), Maďarsko (120 000), Nemecko (10 000), Poľsko (25 000), Rakúsko (10 000), Rumunsko (23 000), Rusko (2 000), Švajčiarsko (5 000), Švédsko (3 000), Taliansko (1 500), Ukrajina (25 000), USA (1 900 000), Veľká Británia (1 000).

Spolu 2 681 500 Slovákov žijúcich v zahraničí.¹

Svoje zohrávajú vládne i nevládne inštitúcie, z ktorých zrejme najdôležitejšie sú Slovenské inštitúty.² Existujú dokonca špecializované časopisy pre našich krajanov (napr. *Slovenské zahraničie* – časopis Domu zahraničných Slovákov alebo *Nástup* – mesačník pre Slovákov doma i v zahraničí, ktorý vydáva Spoločnosť priateľov Zahraničnej Matice slovenskej).

Aby sme vnikli do problematiky, treba sa vrátiť k počiatkom vysťahovalectva, k vzniku prvých novín. Problém je zložitý – vln vysťahovalectva motivovaných ekonomicky, ale i politicky, bolo viac, a dnes máme krajanov de facto po celom svete. Počiatky vysťahovalectva treba hľadať v preludnení severných stolíc Uhorska v 17. storočí, keď došlo k sťahovaniu Slovákov v rámci vtedajšieho Uhorska na Dolnú zem. Vytvárali sa viac-menej kompaktné sídla v rámci etnickej enklávy. Rozpadom Rakúsko-Uhorska sa takto ocitli vo viacerých štátoch (v Rumunsku, Maďarsku, Juhoslávii, Bulharsku).

V sedemdesiatych rokoch 19. storočia sa začalo vysťahovalectvo do USA (i Kanady) a má niekoľko vln. Sem kladieme aj vznik krajskej tlače, pretože tlač vo Vojvodine v tomto období má iný charakter. Neskôr sa Slováci vysťahovali do Západnej Európy, Južnej Ameriky, ale i do Ruska, Zakarpatskej Ukrajiny a po roku 1948 a 1968 vlastne do celého sveta.

Vysťahovalci pocítovali potrebu združovať sa. Vznikali spolky, začali vychádzať rôzne periodiká, tlačili sa knihy, kalendáre. Styky so starou vlasťou prechádzali výkyvmi, raz boli dobré, inokedy spôsobovali ťažkosti.

Obdobne to bolo i s krajskou tlačou, raz bola pokroková, inokedy spiatočnícka. Treba však povedať, že pojem krajská tlač nevymizol, napr. v Malej encyklopédii žurnalistiky³ je tomuto heslu venovaný dostatočný priestor, i keď s dobovým ideovým hodnotením. Je množstvo literatúry, ktoré okrajovo hodnotí i médiá z tohto obdobia, napr. zborník – Dvadsať rokov práce s krajanmi k 20. výročiu vzniku Od-

¹ Údaj zo dňa 14. 9. 2000. Aktualizované údaje sú na <http://www.dzs.sk>

² Zoznam Slovenských inštitútov je uverejnený v Ročenke MK SR 1996, s. 78–79. Zoznam spolkov je spracovaný v brožúre Domu zahraničných Slovákov – Zákon NR SR č. 70/1997 Z. z. ako jeho príloha, s. 39–50.

³ Malá encyklopédia žurnalistiky. Bratislava, Obzor 1982, s. 242–243.

boru zahraničných Slovákov Matice slovenskej a iné.⁴ Spoločným znakom je, že i tu sa hodnotí vznik a vývoj krajanskej tlače s odstupom mnohých rokov, a teda očami súčasníkov.

Od vzniku prvých krajanských periodík nás však delí nielen storočie, ale i atmosféra vtedajšej Ameriky, a tak len s ťažkosťami môžeme niektoré veci pochopiť. Dokumentovala to napríklad i výstava Slováci v Českej republike (december 1998 – jún 1999) v Dome zahraničných Slovákov (DZS) v Bratislave. Do Čiech je to len niekoľko desiatok kilometrov, do roku 1993 sme mali spoločné problémy a po 5–6 rokoch sa nestihneme čudovať, ako sa 300 000 Slovákov v Českej republike delí. Klasickým príkladom je článok publicistu V. Skalského Aktuálne o prevracaní kabátov⁵ hneď po našich parlamentných voľbách 1998, ktorý je nielen „protimečiarovský“, ale ide i proti druhému krajanskému periodiku – *Koreňom*. Ak chceme pochopiť, čo sa odohrávalo na mediálnom poli v minulosti v Amerike, stačí pozorne sledovať súčasnú situáciu v ČR. Po roku 1989 sme aj u nás zaznamenali pokusy o systematické zmapovanie krajanskej tlače. Jedným z prvých bola publikácia Novinárskeho študijného ústavu (teraz Mediálne informačné centrum) – Slovenské krajanské periodiká⁶, ktorej zostavovateľom bol M. Horanský. V úvode sa uvádza, že neexistuje ucelený materiál o tejto problematike a že ide o prvý pokus o pasportizáciu, typológiu. Pritom sa konštatuje, že nie všetky redakcie reagovali na dotazníky.

Pre úplnosť treba uviesť i materiál z pera pracovníčky Matice slovenskej M. Okálovej Jazyková situácia v slovenskej krajanskej tlači. Publikácia, ktorú zostavil M. Horanský, obsahuje zoznam krajanských periodík podľa krajín (13) v celkovom počte 74 titulov. (V podstate sa to ani nelíši od 75 titulov, ktoré boli v roku 1998 v evidencii Múzea zahraničných Slovákov DZS.)

Omnoho zaujímavejšia je však zostavovateľova typológia štruktúry obsahu a charakteru krajanských periodík:

1. Univerzálne (zväzové)
2. Spolkové
3. Spolkové-fraternalistické
4. Fraternalistické
5. Náboženské
6. Kultúrno-spoločenské
7. Mládežnícke

Táto typológia sa podstatne odlišuje od tej, ktorú používa Mediálne informačné centrum.⁷ Publikácia vznikla zanedlho po spoločenských zmenách v roku 1989 a neobsahuje údaje zaujímavé z dnešného pohľadu, napr. inzerciu či existenciu dotácií na vydávanie a podobne.

V deväťdesiatych rokoch sa výrazne zvýšila angažovanosť Matice slovenskej na tomto poli, vyšlo mnoho publikácií, zborníkov a pod. Určitý prehľad dávajú zborníky Matice slovenskej Tri roky Matice slovenskej⁸ alebo Matica slovenská – Pracovník – Zbierky – Služby. V tomto výpočte by sa nemalo zabudnúť ani na Bulletin Ústa-

⁴Matica slovenská, Martin 1988, s. 61.

⁵*Slovenské dotyky*, 1998, č. 11, s. 18.

⁶NŠÚ – archív.

⁷Adresár médií SR 1998. Bratislava, NCMK 1998.

⁸Ostatný zborník – 1993–1995. Zostavili C. Žuffa a L. Paška. Martin, Matica slovenská 1996.

vu pre zahraničných Slovákov, kde napr. v č. 1/1993 je uverejnený zoznam krajan-
ských periodík (47 titulov), i keď len v niektorých krajinách.

V roku 1997 vstúpil do platnosti zákon o zahraničných Slovákoch⁹, v ktorom sa
vtedajšia vláda pokúsila riešiť nahromadené problémy. Dnes sa už verejne hovorí
o nutnosti novelizovať ho. Jednou z inštitúcií v Slovenskej republike, ktorá s uvede-
ným zákonom pracuje, je i Dom zahraničných Slovákov, zriadený 1. júna 1995 roz-
hodnutím Ministerstva kultúry SR. Z jeho úloh spomeňme aspoň zabezpečovanie
kontaktov s krajanmi, vydávanie už spomínaného časopisu *Slovenské zahraničie*, uspo-
radúvanie výstav, seminárov a pod. Múzeum zahraničných Slovákov DZS eviduje
76 titulov krajankej tlače. Prehľad je spracovaný podľa krajín (pozri prílohu). Množ-
stvo titulov silne ovplyvňuje finančná situácia nielen Domu zahraničných Slovákov,
ale i redakcií časopisov v zahraničí.

Práca s krajanovou tlačou sa vždy odráža i pri zostavovaní zborníkov z výstav
a seminárov, ktoré Dom zahraničných Slovákov organizuje. V uplynulom období to
boli Slováci v Maďarsku, Poľsku, Rumunsku či na Zakarpatskej Ukrajine. Napr. zbor-
ník Slováci v Rumunsku¹⁰ venuje pozornosť časopisu *Naše snahy*, podobne by sa dalo
priblížiť ďalšie tituly v iných zborníkoch.

Odlíšnou akciou Domu zahraničných Slovákov boli oslavy 40. výročia vydávania
tlačového orgánu Slovákov v Poľsku *Život*. Predstavil sa tu jeden z mnohých časopi-
sov, o ktorom bola reč na stránkach *Slovenského zahraničia* (10/1998). Vo výpočte
podobných príkladov by sa dalo pokračovať. Stále to však nerieši základnú otázku –
prečo neexistuje ucelený materiál o krajankej tlači.

Pri hľadaní odpovede natrafíme i na zahraničných študentov z radov krajanov na
katedre žurnalistiky, ktorí s obľubou spracúvajú témy „ich“ periodík (televízií či roz-
hlasu v slovenčine). Možno je tu cesta na zhrnutie problematiky aspoň jej balkánskej
časti.

Zdá sa, že ani po desiatich rokoch, čo sa Slovensko otvorilo svetu, nie je všetko
tak, ako má byť. Vyplývalo to aj z rokovaní a z následného konštituovania Rady Slo-
vákov žijúcich v zahraničí, ktorá vznikla v januári roku 2000. V dobe internetu sa
však ani tlačenej periodiká nestretajú; na Slovensku, a samozrejme i v iných krajinách
existujú ucelené adresáre médií. Ak však chce Slovensko na ceste do Európy využiť
i krajanov, potrebuje nielen adresár spolkov a združení, ale aj redakcií krajanových
médií.

Kontakt na autora: PhDr. Miroslav Juza, Mediálne informačné centrum, Pionierska 4,
812 46 Bratislava

⁹Zbierka zákonov č. 70/1997. Zákon 20 zo dňa 14. 2. 1997 o zahraničných Slovákov a o zmene a dopl-
není niektorých zákonov.

¹⁰Slováci v Rumunsku – Zborník materiálov z konferencie uskutočnenej dňa 7. 6. 1995. Bratislava,
Dom zahraničných Slovákov 1995, s. 288.

PERIODIKÁ, KRAJANSKÁ TLAČ PRE DZS

Argentína

Slovenský život v Argentíne

Austrália

Hlas

Slovenské noviny

Slovák

Slovenský štít

Česká republika

Korene

Dotyky

Slovenské listy

Francúzsko

Spravodaj

A. O. T. S.

Život – LA VIE

Juhoslávia

Hlas ľudu

Evanjelický hlásnik

Otvorené dvere

Knižničný informátor

Vzlet

Rovina

Zornička

Nový život

Kanada

Slovak World News

Kanadský Slovák

Slovenský kuriér

Slovak Heritage Live

Naše Slovensko

Maďarsko

Ľudové noviny

Čabän

Pilíšan

Budapeštiansky Slovák

Nemecko

Zvesti snů

Krajský pozdrav

Poľsko

Život

Rakúsko

Česká a slovenská Vídeň dnes

Pohľady

Rumunsko

Naše snahy

My

Švajčiarsko

Slovenské zvesti

Nový Bernský list

Švédsko

Svensk Slovak Info

Bulletin

Taliansko

Slovenské hlasy z Ríma

Slovenské ozveny

USA

Jednota

The ULS (United Lutheran Society)

The Zion

Slovenský katolícky Sokol

Ženská jednota

Floridský Slovák

Slovák v Amerike

Veľká Británia

Bulletin

**PERIODIKÁ A KRAJANSKÁ TLAČ, KTORÉ SÚ V EVIDENCII DZS,
ALE NIE SÚ ZASIELANÉ**

Austrália

Bulletin of Slovak Club of S. A. Inc.

Česká republika

Slovenské listy (do r. 1997)

Český dialog (do r. 1997)

Chorvátsko

Jednota (orgán Svazu Čechů a Slováků v Chorvatsku)
Prameň

Juhoslávia

Banát – Sriem – Báčka (v r. 1994 iba nulté číslo)
Igric (do r. 1995)
Sládkovič (do r. 1994)
Nový rod (do r. 1996)

Kanada

Slovenský Montreal (do r. 1997)

Maďarsko

Maďarská revue (do r. 1995)
Kolmóšsky hlásnik (do r. 1996)
Cesta, pravda a život (do r. 1995)

Rakúsko

Viedeňské svobodné listy (do r. 1970)

Rumunsko

Dolnozemský Slovák (do r. 1997)

Slovensko

Česká beseda (do roku 1997)
Študentské paralely (do r. 1996)

Švajčiarsko

Hlas misie

Ukrajina

Zakarpatská pravda (do r. 1996)
Podkarpatský Slovák

USA

Zornička (Morning Star)
The Slovak – American Newsletter
Národné listy (do r. 1993)
Wisconsin Slovak (do r. 1997)
Nástup (do r. 1996)
Slovenská samostatnosť (do r. 1997)
Slavná naděje (do r. 1997)

Celkový počet periodík v evidencii DZS: 76

Ako sa skúma verejná mienka

Ludovít ŠRÁMEK

VÝSKUM VEREJNEJ MIENKY – - POLITIKA - MÉDIÁ

mediálne
informačné
centrum

Bratislava 2000

História výskumu verejnej mienky na Slovensku, aktuálne otázky metodiky výskumov a problémy mediálnej prezentácie výsledkov výskumu verejnej mienky sú obsahom odbornej publikácie Výskum verejnej mienky – politika – médiá (108 s., 100,- Sk). Knižku PhDr. Ludovíta Šrámka, CSc., vydalo v novembri 2000 Mediálne informačné centrum v Bratislave, kde si ju možno kúpiť aj na objednávku. Autor je absolvent FFUK v Bratislave odbor sociológia, kde si urobil aj vedeckú aspirantúru a takmer tridsať rokov sa venuje výskumu verejnej mienky. Špecializované pracovisko s týmto zameraním založil v Mediálnom informačnom centre. Pôsobí aj ako vysokoškolský pedagóg. Publikoval desiatky článkov a odborných štúdií. Je autorom monografie Zrkadlo verejnej mienky, Bratislava 1989.